

Baharla gelen

I

Koyu renkli saçları gösterişsiz, hatta vakur bir havayla ensesinde toplanmış, genç bir kadın. Etrafında yutacak hiçbir şey olmadığında kendiliğinden dinen, cılız bir kasırgayı çağırştıran uzun eteğine kayıyor gözüm. Çıplak taş döşemede çıkartacağı ayak seslerini hayal ediyorum fakat atmosferde yıllardır biriken bir beyaz gürültü fotoğraftaki diğer tüm sesleri boğuyor. Yüzü de sesi gibi eksik ve bu haliyle bir tür hayal veya tezahüre daha yakın. Gölgesinin karıştığı manzara bir o kadar hayaletli. Duvara tutturulmuş baskının pencereden sızan gün ışığıyla saydamlaşan kısmı, fotoğrafta var olan dünya ile dışarıdaki arasında bir geçidi andırıyor.

Bu iki dünyayı kıyaslamak anlamsız; fotoğrafçının karakutusunda kalan detaylarla pek ilgilenmiyorum. Bana gösterdiği kadarını, onun gözünden görmeye çalışmak ve bu ikilemden sıyrılmak istiyorum ben. İnkâr edilmiş, bastırılmış bunca şey dururken neyin gerçekliğini sorguluyorum zaten?... Hasıraltı edilmiş şeylerin huzursuzluğu, bu fotoğrafa baktıkça hepthen musallat oluyor insana. Yüzleşmekten kaçınılan kimi hikayelerin “geçmişe havale edilmekle” kalmayıp “giderek unutulmasının hayırlı olduğu konusunda” uzlaşmış bir sessizliğin doğurduğu gizli şiddet, kendini her fırsatta belli ediyor. Fotoğrafta da böyle bir ağırlık var. Kadının yüzü, ayın karanlık tarafı misali, olduğu yerde sayanların keşfedemeyeceği bir sır. Onun için, fotoğrafın bize tuttuğu bu tuhaf aynaya bakmak şart.

II

Bir şeyi yarı-kurmaca haline getirmek için önce onun gerçeğini az da olsa kavraması gerekiyor insanın. Aklının erdiği yaştan beri, sözlü alışverişler kadar sessizlikten, zamanla tanıdığı farklı diller veya kentler arasındaki nüanslardan öğrendikleri oluyor. Hayat ilerledikçe, önceki kuşaklardan duyduklarını kendi gözleriyle görme, bütün bu hafızayı devretmeden önce kendi için bir sağlamasını yapma arzusu da giderek büyüyor.

Böyle bir dürtüyle çıkılmış bir yolculuğun belgeleri arasında bir yarım kilise fotoğrafı var. Neredeyse bin yıl depremler ve istilalara rağmen ayakta kaldıktan sonra çıkan bir fırtınada isabet eden yıldırımla ikiye ayrılmış; yine de yok olmaya direniyor. Anadolu’da bir çağın metropollerinden olan ve İpek Yolu’na bağlanan Ani’nin kervansaraylarında ağırladığı kim

bilir kaç yolcu, şimdi solgun ve tahrip olmuş fresklerindeki azizlere dileklerini fısıldadı...

Kentin geçen yüzyıldan bir dönem kaydına, 1900’lerin başında bölgedeki arkeolojik saha araştırmalarını yürüten ekifte yer alan babası, fotoğrafçı Aram Vruyr ile burayı çocukluğundan itibaren defalarca ziyaret eden yazar Artashes Vruyr’un anılarında rastlıyorum. 1964’te yayınlanan yarı-otobiyografik kitabında Ani’nin bir günlüğüne yeniden canlanışını anlatan Vruyr, komşu köylerden akın akın gelen gelen coşkulu kalabalıkları tarif ediyor. Kuzey surları civarında türlü meyve ve içkiler sunulduğunu, anıtsal yapıların önlerinde şurjpar dansçılarının, genç kız ve oğlanların söylediği şarkılar ve davul zurna eşliğinde dans ettiğini, katedralin önünde kesilen adaklarla pişirilen yemeklerin kokusunun her yanı sardığını, bu neşeli gürültünün, şehrin kalıntılarını ebedi uykusundan uyandırdığını anlatıyor. Sonra, bu kutlamanın ortasında, bir kulenin duvarına tırmanıp oturmuş, bir yandan ağlayan bir yandan acıklı bir şarkı mırıldanan yaşlı bir adamdan bahsediyor. Adamın sesini duyup yüreği ağırlaşanlar, etrafa dağılmış parçalanmış yazıtları nazikçe öperek dualar ediyor... Varlığını sürdürüyor olanların, bir külfetten ziyade kutlanacak bir şey olarak yaşadığı hayatta hüznün, umut ve kutlama yüzyıllardır böyle iç içe. Kûdus’taki Ağlama Duvarı’nın yarıkları arasına sıkıştırılan dilekler gibi.

Yıkım ve yok oluş, aniden hatırlatıyor kendini. Antakya’da Rum Ortodoks kilisesi de yok oldu. Bir tören esnasında üst kattan çekilmiş bir fotoğrafta ellerinde mumlarla görünen insanların bir kısmı artık hayatta değil. Her şeye rağmen evini, yurdunu terk etmeyenlerin, gidenlerle vedalaşmak için yaptığı reyhan ve bahurların kokusu Antakya’yı sarıyor. Yaşamın hep birlikte yeniden kurulacağına, kentin yeniden canlanacağına, baharın geleceğine dair sarsılmaz bir inanç var. Depremın üzerinden henüz iki ay geçmişken, kilisenin yıkıntıları önünde düzenlenen Paskalya töreni, bir önceki yıldan çok farklı olsa da hayatın ölüme üstünlüğüne duyulan umudu yeniden filizlendiriyor.

III

Antakya’dan çıkılan yol Levant’ın kalbine, Beyrut’a uzanmış. Arabadakilerin yolculuk boyu bazen yorulup otoyolun sesini dinlediğini, bazen de müziği bangır bangır köklediğini, belki 70’lerden bir şarkıyla şehrin o kayıp kuşağının ruhunu geri çağırıldığını hayal ediyorum... Bir diğer fotoğrafta, otel odasının tül perdelerinde bu koca coğrafyanın aslında bir bütün olduğunu hatırlatan iyon başlıklar ve Akdeniz’e açılan

süslü taklar yan yana uçuşuyor. Daha Beyrut’a hiç gitmediğim için, bu manzaraya bakarken gözümde Etel Adnan’ın meşhur gün batımlarını canlandırmaya çalışıyorum ama araya Hale Tenger ile ezberlediğim bir imaj sızıyor! Pencerenin tam karşısındaki St. George Hotel’in sahne olduğu Hariri suikasti, bu güzelim manzarayı lekeleyen tek olay değil gerçi. Fotoğrafın çekildiği odanın bulunduğu otel, Lübnan’daki sivil savaş sırasında “Oteller Harbi” olarak tarihe geçen vahşi çatışmanın üslerinden biri. Hayat gailesinden bir kaçış, kaygısız bir dinlence sunmasını, bir tür faydasızlık egzersizi olmasını beklediğimiz otellerin bile tarihi şiddetle örülü... hiçbir yerde rahat yok, sadece eli kulağında bir musibet fikriyle yaşamayı öğrenmiş insanlar var.

IV

Ne de olsa duyguları olan, ölümlü varlıklarız, taştan değiliz. Uyuyor uyanıyor, tüm saçmalıkları ve sürprizleriyle şu iki günlük hayatı, ona bir anlam katmaya çalışarak yaşıyoruz... Larissa da hayatının farklı evrelerinde gittiği çeşitli yerleri gösteren bu imajlarda, yalnızca bir aktarıcı değil, o anların içinden geçen, oradaki havaları soluyan, o sulara yüzen biri olduğunu söylemek istercesine, ilk kez bir aynadan çaktırmadan kendini gösteriyor. Bir kadın heykelinin üzerinden sıyrılan örtü gibi tüm yüklendiklerini birer birer üzerinden atıyor bu deniz esintili, ışıl ışıl bahar havasında... Nihayetinde tatlı bir kurgu bunlar da. Somut olarak önümüzde duruyorlar işte ama aslında bir tür uydurmacalar. Hayatın yalnızca icat edilmiş, biraz da gerçeküstü kısmının tatmin edici ve gerçek bir anlam taşıdığını anlatan bir kitapta dendiği gibi, güzel yaşamak en iyi intikam.

*Karanlık zamanlarda şarkı da söylenecek mi?
Elbette, şarkı da söylenecek,
Karanlık zamanları anlatan.
– Bertolt Brecht*

Serra Yentürk

Spring-borne

I

A young woman with her dark hair tied at the nape of her neck in an unassuming, perhaps even solemn manner. My gaze drifts to her long skirt alluding to a meager storm that dies down when there's nothing to be consumed within reach. I imagine the sound of her footsteps on the bare stone flooring, but some white noise accrued in the atmosphere over the years drowns all other sounds in the photograph. Like her voice, her face is missing, making her more comparable to a vision or an apparition. The landscape that engulfs her shadow into itself is just as ghostly. A fragment of the print pinned up on the wall becomes translucent with sunlight coming through the window, resembling a passageway between the realm of the photograph and the one existing outside.

Comparing these realms is pointless; I'm not really interested in the trivialities that inhabit the photographer's black box. What I care for is going after what she shows me – however much that is, seeing it from her point of view and to steer clear of this conundrum. Besides, which reality am I to challenge when so many are denied, oppressed?... The uneasiness of the hushed-up matters becomes even more haunting as one looks at this photograph. Spawning out of the silence of those who have settled that certain evaded stories are not only “best ascribed to the past”, but that an “eventual oblivion is more favorable,” an obscure violence manifests itself at every turn. The photograph has that sort of a weight. The woman's face, like the dark side of the moon, remains a secret for those who thread the same waters. That is why, it's imperative to look at this odd mirror the photograph holds to us.

II

To develop something into a semi-fiction, one needs to grasp its truth first, at least partially. There are things picked up from silences as much as verbal transactions, the nuances between different languages and cities that one comes to know over time, ever since the tender years. As life goes on, the desire to lay eyes on things heard in the tales of ancestors, to justify all this memory for one's own sake before passing it on, grows.

Among the documents of a journey, which was embarked

on with such an urge, is a photograph of a half church. After having survived quakes and invasions for almost thousand years, it had been split in half with a thunderbolt that struck it during a storm; and yet, it resists dissolution. Received at its caravanserais by the city of Ani, once a metropolis of Anatolia that connected to the Silk Route, who knows how many travelers had whispered their supplications to the saints depicted in these now-faded and destroyed frescoes...

I come across a record of Ani's last century in the chronicles of author, Astashes Vruyr who visited the city numerous times in his childhood with his father, Aram Vruyr, a photographer in the team who supervised the archeological surveys in the area since early 1900s. In his semi-autobiographical book published in 1964, Vruyr gives an account of the city that was resurrected for a day by the joyful crowds flocking in from neighboring villages. He describes the abundance of fruit and drinks offered near the northern fortifications, the shurjpar dancers before the city's historical monuments who swirled to the songs sung by young boys and girls with blaring zurnas and drums, the stews cooked with offerings made in front of the cathedral and their smell permeating everywhere – an overjoyed commotion that reawakened the ruins from their eternal sleep. Then, in the midst of this celebration, he mentions an elderly man who sat atop the walls of a tower, singing a dolent song while weeping. Those who hear his voice kiss the fallen inscriptions gently with a heavy heart, praying... Life is lived as something worth celebrating rather than a burden by the ones who endured, where sorrow, hope, and celebration are intertwined for centuries. Much like the wishes placed into the crevices of the Wailing Wall in Jerusalem.

Devastation and destruction reminds itself without notice. The Greek Orthodox Church of Antakya is also gone now. Some of the people seen in a photograph taken from the upper floor of the church, with candles in their hands, are no longer alive. The scent of basil and copal burned to bid farewell to the departed by those who remain in their homes despite everything, pervade Antakya. There is an unwavering faith that life will be collectively rebuilt, the city will regain its life, and that the spring will surely come. A mere two months later, the Easter ceremony organized right in front of the rubbles of the now-destroyed church – although drastically different than last year's rite, restores hope for life's supremacy over death.

III

The road that began in Antakya has led into the heart of the Levant, to Beirut. I imagine that the passengers grow weary at times and listen to the sound of the highway, but then blast the music in the car and play a song from 70s, summoning the spirit of that lost generation in the city... In another photograph, Ionic capitals insinuating that this vast land is a whole, and ornate archways opening up to the Mediterranean float side by side on the tulle curtains of the hotel room. Since I've never been to Beirut in my lifetime, I try to envision the proverbial sunsets of Etel Adnan, but an image I've come to memorize with Hale Tenger creeps in! But, Harari's assassination in front of the St. George Hotel across this window is not an isolated incident that taints this idyllic view. The hotel where this photograph was taken once a brutal combat zone during the civil war in Lebanon, which went down in history as “The Battle of Hotels.” Expected to provide an escape from life's tribulations and some leisure without burden, an exercise in futility even, the hotels' history are entangled with that of the violence... there is no rest, only people who have learnt to live with the idea of an imminent trouble.

IV

Afterall, we are mortal beings, we're not made of stone. We fall asleep, we wake up, and go through life with all its nonsense and surprises, trying to add some meaning to it... As if in an attempt to imply that she's not merely a transmitter of images showing various cities she visited in different eras of her life, but in fact a person who goes through those moments, who breathes the air of those places and swims in those waters, Larissa discreetly shows herself in the reflection of a mirror. Like the cloth that is being stripped off the statue of a female body, she unloads it all in this breezy, radiant air of spring... These are ultimately delightful schemes. Here, visibly before our eyes, they are essentially a pretense. As put in one book, only the invented, and somewhat unrealistic life is satisfying and has any real meaning; and living well is the best revenge.

*In the dark times, will there be singing?
Yes, there will also be singing,
About the dark times.
– Bertolt Brecht*

Serra Yentürk